

KEI-vrjrsparty

21 maart 2007

KEI kennis-
centrum stedelijke
vernieuwing

Samenvatting

KEI greep haar traditionele voorjaarsparty aan om een Zeepkist in te richten. Aan vijf professionals met verschillende achtergronden werd gevraagd om in vijf minuten een recensie uit te spreken over het nieuwe kabinetsbeleid. Wat is er goed aan, wat is slecht, en komt het beleid tegemoet aan de vragen die momenteel in de stedelijke vernieuwing spelen?

Rodney Weterings, wethouder van onder meer Volkshuisvesting en Stedelijke Vernieuwing in Den Bosch, beet het spits af. Hij relativeerde het belang van de vele nieuwe en hippe begrippen die in het regeerakkoord zijn opgenomen, zoals emancipatiemachine, stijngladders en aanvalsplannen. 'Elk nieuw bestuur hanteert nieuwe begrippen om daarmee geld te mobiliseren. Ze krijgen pas betekenis als ze doorsijpelen in het veld van de stedelijke vernieuwing', aldus de wethouder. Weterings waarschuwde verder dat het selecteren van wijken in de wijkaanpak nieuwe stijl niet moet leiden tot uitsluiting van wijken die niet zijn geselecteerd. Ook zij verdienen aandacht en geld.

Fred Bergwerff, adviseur van het Bureau Werken aan de Stad, pleitte voor een nieuwe generatie professionals, die verantwoordelijkheid nemen als ze zien dat iets niet goed gaat in een wijk en daarvoor van hun organisaties ook de ruimte krijgen. Dat het met de sociale aanpak in wijken vaak niet goed gaat, heeft volgens Bergwerff weinig te maken met bezuinigingen in het opbouw- en jongerenwerk. Oorzaak is veel meer dat het nu de laagst-betaalde medewerkers zijn die de lastigste problemen moeten oplossen. Bovendien doen de zaken waardoor het in een wijk misgaat, zich doorgaans niet voor tussen negen en vijf uur, maar op momenten dat de professionals niet meer in de wijk zijn. Professionals moeten dus veel meer op de woonvloer zelf opereren, midden tussen de problemen die daar spelen.

Wienke Bodewes, algemeen directeur van ontwikkelaar/belegger AMVEST, waarschuwde voor te veel somberheid in de stedelijke vernieuwing. Volgens hem springt de minister op een rijdende trein en zijn er op veel plekken mooie buurten ontstaan. Respecteer daarom de mensen die daaraan op lokaal niveau hard gewerkt hebben of nog werken. Bodewes riep daarnaast het rijk op om betere randvoorwaarden te scheppen voor het

Inhoudsopgave

- 1 Samenvatting
- 5 Niet alleen maar gejuich over regeerakkoord
- 5 Interessante én ongewisse tijden
- 6 Geen wijken uitsluiten
- 7 Een nieuwe generatie professionals
- 9 Rijk moet betere randvoorwaarden scheppen
- 10 De schwung van gebiedsontwikkeling vasthouden
- 11 Vorm geven aan een transnationaal Nederland
- 12 Voorjaars schoonmaak in Mooi Nederland

Dit verslag is een uitgave van KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing en is geschreven door John Custers, Custers Teksten, Maastricht.

KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing
Kruisplein 25r Rotterdam Postbus 897 3000 AW Rotterdam
T 010 282 51 55 F 010 413 02 51 info@kei-centrum.nl www.kei-centrum.nl

Copyright 2007 KEI

Recente verslagen:

V35: YURP's-competentiedag
V34: KEI-partnerbijeenkomst Op zoek naar de kwaliteiten en kansen van de stadswijk
V33: YURP's naar Den Haag Zuidwest
V32: KEI-atelier Toekomst Stedelijke Vernieuwing G27
V31: Debat De naoorlogse stad in regionaal perspectief
Voor eerder verschenen uitgaven in de V-reeks zie
www.kei-centrum.nl/netwerk/v-reeks

maken van prachtwijken. Dat kan via het huurbeleid, het fiscale stelsel, het aanwijzen van nieuwe grote bouwlocaties in landelijk gebied en het beschikbaar stellen van middelen voor de herontwikkeling van bijvoorbeeld spoorwegemplacements of verouderde havenfronten. Op die plekken kan redelijk snel binnenstedelijke productie worden gemaakt.

Waar is in het regeerakkoord de ruimtelijke ordening gebleven, vroeg de vierde recensent zich af. Volgens Hilde Blank, directeur van BVR adviseurs stedelijke ontwikkeling, staat de ruimtelijke ordening er in het regeerakkoord overal wel een beetje in, maar het rijk lijkt toch haar handen te hebben afgetrokken van het debat over de verrommeling van Nederland. Blank prees een belangrijke verworvenheid van de Nota Ruimte, die nu verloren dreigt te gaan. Deze Nota zette in op gebiedsontwikkeling: een aanpak waarbij het gebied centraal staat en de ontwikkeling daarvan gezamenlijk wordt opgepakt door publieke en private partijen. Het is een aanpak die uitstekend werkt, aldus Blank, en daarom een plek verdient in het nieuwe kabinetsbeleid. Het rijk zou gebiedsontwikkeling daarbij zowel naar een hoger als een lager schaalniveau moeten tillen: enerzijds naar grote projecten als het Groene Hart en de kustbescherming, anderzijds naar de wijkaanpak. Ook wijken lenen zich volgens Blank immers uitstekend voor een aanpak met gebiedsontwikkeling.

Chris Huinder van FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling ging als laatste recensent in op het begrip transnationaal burgerschap. Volgens hem komen er in de samenleving steeds meer mensen die banden hebben over de landsgrenzen heen. Dit heeft grote gevolgen voor de sociale cohesie. Hoe geef je vorm aan de solidariteit en het gemeenschapsgevoel in wijken als de bewoners daarvan door hun transnationale banden de wijk ontkennen? Huinder pleitte voor een aanpak die zich niet louter richt op het oplossen van de sociale problemen in de wijk. De wijkaanpak moet volgens hem veel meer worden ingebed in een visie op de toekomst van de stad als geheel. Een wijkvisie kan daarom niet zonder een stadsvisie.

Annemiek Roessen, directeur Stad en Regio op het directoraat-generaal Wonen van het ministerie van VROM, ging tot slot in op de plannen van minister Vogelaar. Zij gaat de komende maanden op tournee door Nederland, waarbij ze (zo veel mogelijk van) de veertig wijken bezoekt die zijn

geselecteerd voor de wijkaanpak nieuwe stijl. De minister wil daarbij convenanten sluiten met gemeentes. Die moeten tijdens de tournee aangeven op welke problemen in een wijk de aanpak moet worden gefocust en welke bijdrage ze daarbij verwachten van het rijk. Verder gaan het ISV en GSB gewoon door, en legt de minister inhoudelijk een focus op vijf thema's, te weten wonen, werken, onderwijs, veiligheid en integratie. Tot slot verwees ze naar aanleiding van de recensie van Hilde Blank naar het initiatief Mooi Nederland waarmee beide ministers Cramer en Vogelaar binnenkort een aanvang maken.

Niet alleen maar gejuich over regeerakkoord

Het regeerakkoord van het nieuwe kabinet Balkenende IV leidt nog niet meteen tot stormachtig applaus. Dat bleek op de Zeepkist, die KEI had ingericht tijdens haar Voorjaarsparty op 21 maart in de Verkadefabriek in Den Bosch. Vijf professionals spraken een 5-minutenrecensie uit over het nieuwe kabinetsbeleid. Dat roept toch nog vooral vragen op. Zoals: krijgen al die mooie nieuwe begrippen als emancipatiemachine wel voldoende inhoud, blijft er voldoende aandacht over voor de wijken die niet worden geselecteerd voor de wijkaanpak nieuwe stijl, komt er voldoende ruimte voor professionals die hun eigen verantwoordelijkheid willen nemen, scheidt het rijk voldoende randvoorwaarden om prachtwijken te maken, trekt de regering haar handen niet te veel af van de ruimtelijke kwaliteit in Nederland en houdt het nieuwe kabinet voldoende rekening met het toenemende transnationale burgerschap van Nederlanders?

Interessante én ongewisse tijden

Interessante tijden. Daarin leven de stedelijke vernieuwers momenteel volgens Olof van de Wal, die de voorjaarsparty opende als de nieuwe directeur van KEI. 'En volgens de Chinese filosofie zijn interessante tijden de mooiste tijden. Tien jaar na de start lijkt de stedelijke vernieuwing in een stroomversnelling te zijn gekomen en achteraf kan zeker de recente periode als een heel mooi communicatietraject worden gezien. Eerst was er de *wake up call* van minister Winsemius, zijn *cri de coeur* dat 140 wijken in Nederland er slecht aan toe zijn. Toen kwam het antwoord aan de samenleving van Aedes en nu is er het regeerakkoord. Dat lijkt er fantastisch uit te zien met een eigen programmaminister voor wijkvernieuwing. Heel mooi is ook dat er nu iets gebeurt met de wijkvernieuwing dat nooit mogelijk is geweest. De sociale, softe kant heeft een veel betere plek gekregen in hoe we over stedelijke vernieuwing nadenken. Het worden dus inderdaad interessante tijden.'

Naast interessante zijn het echter ook ongewisse tijden, aldus Van de Wal. 'Aan welke dertig wijken gaat minister Vogelaar extra aandacht besteden? Hoe komt de selectie tot stand? Doet mijn wijk mee en wat gebeurt er met de wijken die niet worden geselecteerd? Ongewis is ook wat er gebeurt met de ruimtelijke kwaliteit in Nederland, nu de aandacht zo is gericht op sociale stijging. Over al deze zaken zet KEI een mooi programma op. We zijn onder

meer bezig met businesscases en organiseren debatten rond het rapport van de VROM-raad. We bieden het komend jaar lunchlezingen bij partners aan en zijn betrokken bij het mooie nieuwe tijdschrift Stadscahiers, dat met name ingaat op de ontwerpende kant van de stedelijke vernieuwing. Maar we zitten ook met vragen. Vandaar ons verzoek aan vijf mensen om over het regeerakkoord een recensie uit te spreken. Wat vinden zij er van? Wat is goed en slecht aan het nieuwe beleid en wat betekent het voor de stedelijke vernieuwing?’

Geen wijken uitsluiten

Eerste recensent was Rodney Weterings. Als onderzoeker aan de Universiteit van Tilburg schreef hij een rapport over wijkgericht werken, getiteld ‘De wijk als hangplek voor professionals’. Nu is hij wethouder van onder meer Volkshuisvesting en Stedelijke vernieuwing in Den Bosch. Weterings relativeerde de betekenis van de nieuwe begrippen die in het regeerakkoord zijn verschenen, zoals aanvalsplan, participatiebevordering, stijngladders, emancipatiemachine of Deltaplan. ‘De vernieuwing van het bestuur gaat altijd gepaard met wervende en hippe nieuwe begrippen. Die zijn nodig om geld te mobiliseren. Hier in Den Bosch zul je bijvoorbeeld nooit geld krijgen van de raad als je er niet het woordje integraal voor plakt. Maar het gaat er natuurlijk om of die zaken landen in het veld. Zo is er het aanvalsplan, waarin we met elkaar gaan afspreken hoe we de wijkvernieuwing dat ene beslissende zetje kunnen geven. Daarnaast is er het Deltaplan, het nog uit te brengen plan voor de maatschappelijke integratie en inburgering. Ik hoop dat die twee plannen wat met elkaar te maken hebben. Ik hoop ook dat het Deltaplan niet alleen voor de Randstad geldt en zich niet beperkt tot de inburgering van Antillianen en Marokkanen. Het begrip integratie moet worden verbreed naar al die sociaaleconomisch zwakke groepen die we moeten binnentrekken in onze samenleving. Ook voor het mooie woord participatiebevordering geldt dat we mensen meer mee moeten laten doen en perspectief geven. Zodat mensen in buurten met een collectief minderwaardigheidsgevoel meer zelfvertrouwen kunnen opbouwen.’

Volgens Weterings krijgen de nieuwe begrippen in het regeerakkoord pas betekenis als ze doorsijpelen in de samenleving en het veld van de stedelijke vernieuwing. De wethouder stelde dat de rellen in de Utrechtse wijk Ondiep aantonen dat er op dit vlak nog een lange weg te gaan is. ‘Het draagvlak en de duurzaamheid van wat we in dit soort wijken allemaal

doen, is nog heel flinterdun. De kleinste aanleiding die laat zien dat de mensen in de buurt niet weerbaar zijn, is genoeg om de vlam in de pan te doen slaan. In Den Bosch hebben we vergelijkbare rellen meegemaakt in de Graafsewijk. Ondanks alle energie die we hebben gestoken in het aanpakken van de criminaliteit, scholen, woningtoewijzing, nieuwbouw etc. blijft het sleuren. Die wijk is nog lang niet af.’

Weterings sloot af met een waarschuwing en pleidooi. Het inzoomen op een beperkt aantal wijken is prima, want energie werkt niet zonder focus, zo stelde hij. ‘Maar insluiten betekent ook uitsluiten. We moeten het collectieve minderwaardigheidsgevoel van mensen in sommige buurten niet onderschatten. Laat de wijken die niet worden geselecteerd daarom niet vallen in uw aandacht. Blijf ze de aandacht en zorg geven die nodig zijn om ze de aansluiting te laten vinden. Daarbij gaat het er in eerste instantie om te kijken naar hoe mensen samen leven in een wijk en naar hoe het fysieke daaraan dienstbaar kan worden gemaakt.’

Een nieuwe generatie professionals

Fred Bergwerff, adviseur van het Bureau Werken aan de Stad, was enkele jaren geleden intensief betrokken bij een project om het leefklimaat en de sociale structuur in de Peperklip in Rotterdam te verbeteren. Hij werkte zelf enige tijd als floormanagement in het complex en verwierf daarbij veel inzicht in de succes- en faalfactoren van een sociale aanpak. ‘Die sociale aanpak staat nu weer centraal’, zo opende Bergwerff zijn recensie. ‘Maar dat was ook al eerder zo bij de start van de sociale vernieuwing begin jaren negentig. Toen lukte het niet, en hoe kunnen we voorkomen dat ons nu hetzelfde overkomt?’

Waarom slaagt de sociale aanpak niet, vroeg Bergwerff. De analyse moet volgens hem niet zijn dat dit wordt veroorzaakt door de bezuinigingen in het opbouw- en jongerenwerk. De oorzaak zit veel meer in de wijze waarop de sociale aanpak is georganiseerd. ‘Het zijn de laagstbetaalde medewerkers die de contacten hebben op de lastigste plekken. De ID-medewerker werkt met jongeren op straat, de huismeester gaat op overlastgevallen af. Verder gebeuren veel van de zaken die misgaan in wijken niet tussen negen en vijf, maar juist op andere momenten. Momenten waarop, behalve de politie, de professionals niet aan het werk en niet in de wijk zijn.’

Bergwerff haalde het voorbeeld aan van een nieuwbouwcomplex met 55+ woningen in Rotterdam, met op de begane grond enkele cafés. De bewoners

beweerden dat zich in een van die cafés een illegaal seksbedrijf bevond dat veel overlast veroorzaakte. 'De eerste keer dat daarover werd gepraat, zat de bewonerscommissie met vijf mensen tegenover vijf professionals. De tweede keer zaten vier bewoners tegenover zes profs, want nu deed ook de veiligheidsman van de deelgemeente mee. Die wist met zekerheid te stellen dat het wel meeviel met de overlast. De bewoners voelden zich niet serieus genomen. Het gesprek duurde lang en de energie was negatief. Geen van de betaalde mensen heeft ooit bedacht zelf eens op zaterdagavond tussen drie en vier uur poolshoogte te gaan nemen. In plaats daarvan domineren de rituele dansen en negatieve energie. Als Albert Heijn zo werd gerund, was het in een week failliet.'

In de Peperklip gingen de professionals wel zelf kijken. Door als floor-manager op de woonvloer aanwezig te zijn, werd het mogelijk een ondergrens voor asociaal gedrag te stellen en daar strak op te reageren. 'Met een betrouwbare ondergrens kan het wonen een zaak van de bewoners worden en dat is de kant waar het met volle kracht naar toe moet.'

Bergwerff stelde dat veel kwesties op zich niet moeilijk zijn op te lossen. Er zijn in den lande voldoende professionals te vinden die weten hoe je een zwarte school beter doet presteren, hoe je jonge Marokkanen aan het werk krijgt of hoe je jongeren die een plek verkloten bij de lurven grijpt. Voor al die zaken moet je inderdaad een emancipatiemachine bouwen, maar dan zijn er wel professionals nodig die hun eigen verantwoordelijkheid nemen in organisaties die daar de ruimte voor bieden. Professionals die hun pappenheimers kennen, weten wanneer iets fout gaat en dan aan de goede bel trekken. 'Laten we dat doen met een cultuur van verantwoorden', stelde Bergwerff voor. 'Ik adviseer de minister om direct aan de slag te gaan met facts en digits. Wat zijn de centrale kwesties in de wijk, welke cijfers moeten verbeteren? Gezondheid, woningmutaties, werkloosheid? Hoe kom je aan die kwesties? Laat een callcenter, dat Marokkaans, Antilliaans, Turks en autochtoon personeel heeft, de bewoners bellen met de vraag wat zij de belangrijkste kwesties vinden. En zet die centraal. En dan de komende jaren niet praten over organisatie-modellen maar over de vraag of de professionals hun streefcijfers halen. En laat die wijken elk jaar gaan kijken bij elkaar, kijken hoe de wijk met de beste resultaten het heeft aangepakt. Laten we zorgen voor een volgende generatie professionals, die van begin af aan leert om er zo in te staan. Albert Heijn zou dat kunnen.'

Rijk moet betere randvoorwaarden scheppen

Derde recensent was Wienke Bodewes, voormalig lid van de Raad van Bestuur van woningcorporatie Ymere en nu algemeen directeur van ontwikkelaar/belegger AMVEST. Bodewes preeft dat het nieuwe kabinet de wijkvernieuwing zo hoog op de agenda zet. 'Het is voor het eerst in de geschiedenis dat er twee ministers zijn die zich hiermee bezighouden. Goed is ook de aandacht voor praktische duurzaamheid in plaats van de technische benadering die tot dusver overheerste. Zo is er nu weer meer aandacht voor energiebesparing en voor wat dat voor bewoners oplevert. Verder staan de corporaties stevig op de kaart als maatschappelijke ondernemingen. Ik hoop dat minister Vogelaar het speelveld goed gaat regelen.' Bodewes stelde wel vraagtekens bij de tournee die Vogelaar gaat maken langs de geselecteerde wijken. Er zijn volgens hem andere manieren om betrokkenheid te tonen. De wijken zijn ook al in transitie. 'Je stapt dus in een rijdende trein. Daarom moeten we ook niet te somber zijn. Er zijn veel goede buurten ontstaan. Pak die goede voorbeelden op en heb respect voor de mensen die lokaal hun werk doen.'

Bodewes hamerde op het belang om in wijken echte duurzaamheid tot stand te brengen. 'Neem daarvoor de tijd en organiseer betrokkenheid. Breng een zodanige kwaliteit dat negen van de tien wijken het over veertig jaar nog goed doen. Alleen dan zal het lukken van probleemwijken prachtwijken te maken.' De centrale overheid moet dan wel haar rol pakken in het scheppen van de goede randvoorwaarden, vervolgde Bodewes. 'Gemengde wijken kun je niet organiseren als je de dynamiek niet op een hoger en centraler niveau goed regelt. Dan praat ik over zaken als het huurbeleid, het fiscale stelsel en het zorgen voor voldoende locaties voor nieuwbouw. De geplande productie van honderdduizend woningen per jaar halen we niet zonder in het landelijk gebied nieuwe grote nieuwbouwlocaties aan te wijzen. Daarnaast zijn er grote kansen in verouderde havenfronten, spoorwegemplacements of gasfabriekterreinen. Daar zijn op rijksniveau geen middelen voor en de gemeentelijke grondbedrijven zelf trekken dat niet. De herstructurering van wijken is een zaak van lange adem. Het is daarom verstandig ook in te zetten op locaties waar je makkelijker binnenstedelijk kunt produceren. De rijksoverheid moet daarvoor de goede voorwaarden scheppen. En zorg er verder voor dat voldoende partijen worden betrokken bij het transformeren van probleemwijken in prachtwijken. Laat in de wijken dus ook goede ontwikkelaars toe. En respecteer de inzet

van al die professionals die op lokaal niveau nu al bezig zijn prachtwijken te maken.'

De schwung van gebiedsontwikkeling vasthouden

Hilde Blank, directeur van BVR adviseurs stedelijke ontwikkeling, ging in haar recensie naarstig op zoek naar de ruimtelijke ordening in het regeerakkoord. Het zit alvast niet bij VROM, we hebben tenslotte een milieuminister. Bij Verkeer en Waterstaat ook niet, terwijl dat volgens haar wel voor de hand had gelegen. 'De grote opgaven in de ruimtelijke ordening hebben te maken met infrastructuur, zoals fijnstof, bereikbaarheid, watermanagement, mainport Schiphol of de discussie A6-A9. De ruimtelijke ordening zit ook niet bij Landbouw, terwijl er grote opgaven liggen bij de transformatie van agrarisch gebied. Denk maar aan zaken als de nationale landschappen, het Groene Hart en Rood voor Groen. Met de nieuwe minister van Wonen, Wijken en Integratie is, naast Milieuminister Cramer, in ieder geval de V van VROM geland. Ik observeer dat de ruimtelijke ordening vrijwel is verdwenen in het regeerakkoord, het zit nu overal een beetje. Het debat over de verrommeling van Nederland wordt dus blijkbaar elders gevoerd. Het rijk trekt haar handen er van af, zo lijkt het. Maar wie is dan nog de hoeder van de ruimtelijke kwaliteit in Nederland?'

Volgens Blank heeft de Nota Ruimte nu juist een goede basis gelegd voor de ruimtelijke ordening in Nederland. 'Ik was er blij mee. Er kwam opeens een duidelijke koers waarin de nadruk lag op gebiedsontwikkeling. Dat zorgde voor helderheid bij provincies, gemeenten en marktpartijen. Er kwam weer leven in de machine. Met gebiedsontwikkeling ontstond ruimte voor ondernemerschap. De nadruk verschoof van toetsen naar ontwikkelen en publieke en private partijen trokken voortaan samen op. Een beter motto voor het nieuwe kabinet is niet te bedenken, maar ik kom de gebiedsontwikkeling nergens tegen in het nieuwe regeerakkoord.'

Blank stelde dat de voorbeeldprojecten gebiedsontwikkeling een belangrijke rol spelen in Nederland. Riek Bakker was de afgelopen jaren als adviseur gebiedsontwikkeling van voormalig minister Dekker nauw betrokken bij de ontwikkelingen van deze voorbeeldprojecten. 'Ze laten zien dat gebiedsontwikkeling hout snijdt. Door het gebied centraal te stellen, kun je op basis van de kwaliteit en kracht van een plek ontwikkelingen entameren. Het ontwerp en de ruimtelijke kwaliteit komen dan veel meer centraal te staan. Ook wijken zou je zo kunnen aanpakken, bijvoorbeeld in gebieds-

ateliers. Dat is een perfecte vorm om met de mensen in de wijk zelf te praten over het gebied en de toekomst daarvan. Mijn pleidooi is daarom om de schwung die is ontstaan door gebiedsontwikkeling vast te houden. Daarvoor zou gebiedsontwikkeling, die nu vooral is opgezet voor regionale ontwikkeling, naar zowel een hoger als lager schaalniveau moeten worden verbreed. Het idee dat partijen zich moeten binden aan een gebiedsontwikkeling moet worden opgeschaald naar grote kwesties als de kustbescherming, het Groene Hart of het IJsselmeer. Het rijk moet daartoe het initiatief nemen. Anderzijds moet deze werkwijze ook meer in wijken worden toegepast. Dat doe je met ontwikkelende partijen, corporaties, publieke partijen en maatschappelijke organisaties. Gebiedsontwikkeling op wijkniveau dus.'

Vorm geven aan een transnationaal Nederland

Chris Huinder van FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling, ging in zijn recensie in op het begrip 'transnationaal burgerschap'. Veertig jaar immigratie heeft in Nederland enorme veranderingen teweeggebracht. Die veranderingen zetten zich volgens Huinder door. Er zullen jaarlijks tienduizenden immigranten naar Nederland blijven komen. Hooguit zitten daar relatief wat meer hoger opgeleiden en mensen uit de middenklasse bij dan nu. 'Op steeds meer terreinen ontstaan daardoor samenhangende zones van transnationaliteit. Steeds meer burgers in Nederland hebben banden over de grens heen, maar willen toch in ons land een plek vinden om te wonen, te winkelen, te werken en uit te gaan. Daar sta je dan met je opdracht om de sociale cohesie van de bevolking te vergroten.'

De transnationaliteit komt op vele terreinen tot uiting, aldus Huinder, zoals op de huwelijksmarkt, maar ook bijvoorbeeld de sociale rechten. 'Een toenemend aantal allochtone ouderen verhuist terug naar het geboorteland. De voorzieningen reizen hen achterna. Ook de consumptiemarkt internationaliseert. Er komt dus een groeiende spagaat tussen de plaats van vestiging en de rechten en verplichtingen van burgers. Het burgerschap is niet meer alleen aan de Nederlandse grond gebonden. Dit heeft uiteraard grote gevolgen voor de sociale cohesie. Hoe kun je blijven voortbestaan als samenleving? Hoe kun je burgers, wier banden over meer landen zijn verspreid, aanzetten tot solidariteit in hun wijk? Buitenlandse studenten, Nederlandse pensionado's in Spanje of Limburgers die over de grens in Duitsland wonen, kunnen snel de neiging hebben om te zeggen: ze zoeken het maar uit in deze wijk.'

De grote uitdaging is dus het inrichten van een transnationaal Nederland, een samenleving waarin het burgerschap van mensen is verspreid over meerdere landen. 'Intussen lijkt de politiek zich volledig te richten op de sociale problemen in wijken die eerder zijn ontstaan en binnen honderd dagen moeten worden aangepakt. Dus probeert men vanuit de wijk zelf het zelforganiserend vermogen te versterken en trekt men mensen van buiten aan om de wijk te verbeteren. Maar reeds doemen achter de achtergebleven sociaal zwakke en arme bewoners de silhouetten op van kosmopolitische nieuwe bewoners die de wijk ontkennen. De aanpak van sociale wijkproblemen moet daarom veel meer worden ingebed in een visie op de toekomst van steden in de komende vijftien tot twintig jaar. Steden waarin een grote diversiteit van woon- en leefstijlen normaal is. Een wijkaanpak kan daarom niet zonder een stadsvisie.'

Voorjaars schoonmaak in Mooi Nederland

Alle vijf recensies konden op bijval rekenen bij de meerderheid van de aanwezigen op de voorjaarsparty. Aan Annemiek Roessen, directeur Stad en Regio van het directoraat-generaal Wonen bij VROM, om op de recensies te reageren. Zij ging om te beginnen in op de vraag van Weterings of de wijken die niet worden geselecteerd door minister Vogelaar, nu minder aandacht (en geld) zullen krijgen. Dat is zeker niet het geval, aldus Roessen. Zoals al uit de brandbrief van voormalig minister Winsemius bleek, zal er ook na 2009 behoefte bestaan aan stedelijke vernieuwing. 'Winsemius zei echter ook dat in sommige wijken snel iets moet gebeuren en daarvoor maakt de minister nu een selectie. Deze wijkenaanpak is de kop op het totale verhaal van ISV en GSB, dat gewoon blijft doorgaan. Overigens is aan de wijkenaanpak nog geen geld verbonden. Daar moet nog helderheid in komen, onder meer via de onderhandelingen met de corporaties.'

Roessen riep de aanwezigen op een alternatief te bedenken voor de term 'probleemwijk', omdat die te stigmatiserend werkt. Ze ging verder in op de veranderingen die de komst van een tweede minister op het departement van VROM met zich mee gaat brengen. 'De nadruk bij VROM heeft bij de stedelijke vernieuwing altijd vooral op het fysieke gelegen, het stenen stapelen. Dat is prima, maar het wordt nu tijd om de sociale aanpak op de voorgrond te zetten. Minister Vogelaar heeft bij de invulling van de wijkaanpak vijf speerpunten benoemd: wonen, werken, leren, veiligheid en integratie. Het verbeteren van de fysieke omstandigheden is dus niet meer het enige

waar de wijkaanpak zich op richt. Daarom speelt bij de selectie van de wijken ook de ervaren sociale problematiek een grote rol. Bij de invulling van de wijkaanpak worden verder de resultaten van de in dertien wijken uitgevoerde pilot vitale coalities meegenomen. Daarin is toch geleerd hoe je in een aanpak echt stappen voorwaarts kunt zetten.'

Minister Vogelaar gaat de komende maanden bij de geselecteerde wijken op bezoek. Of het lukt om iedere wijk te bezoeken, moet volgens Roessen nog blijken, maar de minister zal in elk geval elke gemeente bezoeken, die bij de wijkaanpak betrokken is. 'Zij moeten daarbij aangeven waarop de aanpak moet worden gefocust, wat ze precies willen in de wijken en welke bijdrage ze verwachten van het rijk. Op basis daarvan sluit de minister in de periode juni tot en met oktober met de gemeentes convenanten, uitgaande van de kansen en mogelijkheden in een wijk. Het gaat dan niet alleen om afspraken met gemeenten, maar ook met bijvoorbeeld scholen, bedrijven en zorginstellingen. In de tussentijd werkt het rijk aan ontkoking zodat we over de grenzen van departementen heen afspraken kunnen maken. Die ontkoking verwachten we echter ook van gemeenten.' Roessen sprak in dit verband van een voorjaars schoonmaak, waarbij elke partij niet alleen het eigen erf moet aanpakken maar ook in groter verband moet gaan werken.

Volgens Roessen trekt het rijk zich de ruimtelijke kwaliteit van Nederland nog wel degelijk aan. 'Minister Cramer stelt zich voor een project Mooi Nederland te maken, waarin ook een verbinding wordt gelegd tussen steden en wijken. Hierover heeft ze al gesproken met minister Vogelaar. De ruimtelijke ordening gaat daarmee ook een rol spelen in de wijkaanpak.' Roessen zei tot slot getriggerd te zijn door het verhaal over transnationaal burgerschap. Ze was in dat verband blij dat de ambtenaren van Integratie nu bij VROM intrekken. 'Dat draagt ertoe bij dat de slogan 'Van probleemwijken naar prachtwijken' kan worden verbreed naar 'Van wonen naar wijken''